

Numero 3-2008

Julio - Septiembre

KURIERO INTERNACIONA

*Redaktero: Jean Martignon
Imprimita en Europa*

REDAKTERO: Jean Martignon
12, rue Maurice Utrillo,
F-91600 Savigny sur Orge, Francia - France
e-adresi : jeanmartignon@minitel.net
martignon.jean@wanadoo.fr

KURIERO INTERNACIONA publikigasas ye singla trimestro e la yarala abono esas po 10 euri.

Kunlaboras : Editerio Krayono / Fernando Tejón. <krayono@yahoo.es>

L'Ido respondas la advoko di mondo qua perdis sua centro, la koncio di lua spiritalakonekteso, e l'etikala valoraji di personala diciplino e sociala responsiveso.

Karl Schlotterbeck

VORTO DAL REDAKTERO / DIVERSAJI

Segun savigo dal DK dil ULI, me ne aceptesis kom redaktero di PROGRESO. Kande me pripensas ico, me ne havas granda regreto, nam la sendo dil grandanombra numeri di ca revueto a lua destinarii esas tre pezoza e tedanta tasko. Me esas preske gratitudoza a la DK-ani agir tale. Camaniere, me povos okupesar plu bone por KURIERO INTERNACIONA, e por altra interesiva Idala aktivesi.

Me intencis publikigar folietone en PROGRESO libro da un de mea onkluli titulizita «Conquête de la liberté» (Konquesto di la libereso). La dicita libro raportas eventi dil tempo di la milit-kaptiteso di mea onklulo en Germania dum la duesma mondo-milito e lua eskapo por retrovenar a lua familiala hemo en sud-Francia. La tono di ca libro esas kelkafoye patriotacha e precipue kontre-nazista, tamen sen esar nacionalista en la mala senco di ca vorto, ma ol redaktesis kurtatempe pos la milito e konformesas a la mento di ta epoko. Pro ke me ne publikigos ol en PROGRESO, me rezolvis publikigar ol en KURIERO INTERNACIONA, nam me ne opinionas ke ol tedos mea lekteri ed ol esas interesiva atesto pri vivo dum ica periodo dil Illma Imperio e dil duesma mondo-milito.

Singlafoye kande me deceptesas dal Ido-movado, me serchas informi pri altra interlinguo, do recente me volis informar pri Interlingua. Koncerne ica idiomu, esas evidenta fakto ke Interlingua esas nenegeble tre bela idiomu, ma lua principi semblas a me esar nejusta. Nome, ita linguo, qua

apogas su sur la latinida lingui e kelke anke sur la Angla, ne havas fonetikala ortografio. Se on konocas la aludita vorto en latinida linguo, bone, ma se onu ne konocas ol, ico esas problemo.

Pro la neregulozeso di Interlingua, qua volas imitar la naturala lingui ma, qua, tamen, esas artificiala idiomo, on havas kelke komplikita gramatiko, ortografio e pronunco, sen havar la avantajo uzar linguo parolata da sat grandanombra parolanti. Me rapide renunciis lernar ol. Me povas nur dicar ke me admiras lua valoroza adepti, qui esas kapabla perseverar por savar ica interlinguo. Forsan, pro ke Interlingua postulas vera linguala apteso e, konseque, bonanivela skolala edukiteso, semblis a me ke la kulturala nivelo dil Interlingua- adepti esas plu alta kam olta dil Idisti (ed anke dil Espisti). Ico esas problemo : facile lernebla linguo povas vere lernesar da omni, ma, kompense, ol atraktas anke multa nulsavanti qui havas nulo interesiva por dicar e naracar, dum ke desfacila idiomi quale la Latina e la anciena Greka kunportas granda ed altanivela kulturo. Semblas tamen, ke olim, Ido adportis a ti qui deziris lo, valoroza kulturaji segun artiklo quan me trovis en anciena numero di PROGRESO. Ma la nesavanti, qui aquirabis kulturo danke la Idala imprimuri, esis anke homi qui deziris erudar su, nam bona kulturo havis lore prestijo. Nunatempe, semblas ke la plu multa nekulturozi qui eniras la Idala mondeto, regretinde ne deziras anke lernar ed erudar su. Li preferas diskutar pri komputeri e dicionarii. Certe, on devas pensar pri ico, ma ne nur. Se on paroladas ekskluzive pri tala temi, lore ne valoras la peno lernar linguo internaciona, mem facila, nam la mala Angla linguo surnomizita «globish» uzata totamonde e savata da preske omni, povus esar same kontentiganta por ta skopo. Nia linguo internaciona devas povar uzesar por omna temi e ne nur koncerne komputeri, molvari e dicionarii.

Koncerne la vorti, me konstatis ke esas en Ido ed anke en la altra interlingui, la inklineso da kelka uzanti qui impozas tro energioze lia volo, komplikigar nia facila idiomi vers nereguloza formi naturalismala. La Espisti nomizas ico «la nova heredajo». Ne omni prizas ico. On povas questionar su ka existas en la homala mento tendenco a la neregulozeso qua dessimpligas omno. E, forsan, esabus plu bona selektir desfacila linguo quan la uzado plufaciligus, quale e.g. la Latina. Me ne jokas, nome la Araba klasika dil Korano esas tre desfacila idiomo, mem plu desfacila e nuancoza kam la anciena Greka. Ma pro egardo a la Korano qua santigas ica idiomo, la Araba Mohamedisti ne volas tushar ol e mantenas lua lernado en lua klasika stando. Preske nulu esas kapabla savar ol tre bone e la Arabi, mem kulturoza, facas multa erori en lia linguo. Camotive, por facile komprenesar la jurnali e la informili ignoras la tro granda nuanci e komplikaji di ta idiomo, dum uzar tamen stilo qua aspektas klasika. La rezulto esas ke ita «moderna klasika Araba», qua povas komprenesar da preske omni en la Arabe- parolanta landi esas facila e, mem asertite, plu facile lernebla kam la Angla. Simila fato kun la sama rezulto esas olta di la moderna Hebrea. Ni Ocidentani devabus promocar la Latina, qua versimile tilextreme simpleskus e povus esar nia

komuna idiomo. Amuzive, en la kazo di desfacile lernebla idiomi, la tendenco esas vers la simpligo, dum ke ol esas vers la komplikigo por la facile lernebla idiomi.

Koncerne me, me esforcos mantenar segun mea moyeni facila e reguloza Idolinguo, tamen apta transmisar omna nuanci dil homala penso.

Sincere via. JM :::-:::

KONQUESTO DI LA LIBÉRESO

UNESMA CHAPITRO: VEKO EN LA MILIT-KAPTITEYI DI GERMANIA

Esas non kloki e me ridas sola sur mea liteto dum vekar duesmafoye. Deo mea ! quale la nazistachi povas esar plumpa. Me rividas mente la kapo dil feld-webel kande me prizentesis camatine ye l'advoko kun mea vango qua esis senmezure plenigata per krumo e sorgoze envolvita per tuko quale Paskala ovo.

-Fluxiono !

-Ya, ya, gut...

Icadié, me ne iros a la fervoyala staciono, nek a la flegeyo ; me evitos ico irgakuste. Me komencis grantar a me tri hori de suplementala dormo. Nun me esus tote alerta se me ne sentus angoreto, interne di mea stomako, angoreto quan ne povis kalmigar l'absorbo di...mea dentala abceso. Ma ico cesos, nam lo esas sempre sama kande me vekas, pose me kustumeskas ico.

Sub mea kapo, sorgoze lokizita en mea sako esas prezenteso ! La letro di mea spozino, quan me recevis hiero. Ol esas tre kara kozo a me ! Me ja savas ol memore e, me koncieskas pri ico subite, ol esas la kauzo di mea unesma revolt-ago. La ligilo kun mea familio rinodigesas e ta fakto igis da me plu perceptebla mea mizerosa nuna situeso.

Me dormeskis tarde, malgre mea fatigeso, e me pariris mente itere la dolorosa kalvario qua duktis me de mea dometo en la sud-Franca regiono Quercy til ica malauguroza barako di Berlinala preurbo.

...La mobilizo, la kordio-laceranta adio ad omno qua konstitucis la plezuro vivar ; la longatempe duranta ne-ago dum la «stranja milito» kande la maxim importanta evento esis la interkompania futbalo- partio eventanta singla-sundie ; la subita parto a Nederlando meze dil viv-klami di la Belga habitantaro ; la unesma kombati, qui kontaktigis da ni la Morto, e pose la preske senfrista retreto lor la anonco di ca giganta fugo qua kreskante senfine ne esis haltonta, icon me saveskis erste plu tarde en la vicineso di mea urbeto.

...Me rividas ita placo di Lambersart, proxim Lille, ube ye la 31ma di mayo 1940, izolita de lo cetera dil armeo, pos luktir til la limito di nia posibleso, nia regimento koaktosis renuncar la kombato.

...Lore komencis la terorigiva sufro plu mortigera kam la ruda kombati quin ni facabis. Ye ca ipsa vespero ni kushis che la Expozeyo-parko di Lille, e ye la sequanta dio komencis la unesma di ta senfina etapi qui esis, tra Belgia, duktonta ni til la depresita planaji di Brandenburg.

Mizerosa turbacho ! Brulata per la suno, durstanta kun vakua stomako, ni tranis ni kun sangoza pedi, dum dek-e-du dii. Dek-e-du dii, qui semblis a ni durar dum multa yari !... Me questionas me ankore per quala miraklo me povis rezistar a ta vertijo-instanti, qui jetis ni, tote parfatigata, adsur la taluso di choseo od an la bordo di fosato. Quanta de mea kamaradi me vidis, restar ibe, nesentiva mem ye la kroso-frapi dal nazistacha bruti qui parocidis li sen irga kompato, quale hundi tro olda por servar, kad ?

... Velaines, unesma etapeyo. Athes, Enghien ube ni mustis kushar en marshoza prato, tremanta de febro pos varmega jorno, Halles, Wabres e lua tote blanka seminaro flanke di kolino ube unesmafoye me povis dormar en sika loko.

La stacioni di ca doloroza kruco-voyo rivivas en mea memoro e me kredas sentar ankore la kruelega kurbaturo kande oportis ristaceskar, singlamatine, stupida, grimasanta, sen forteso...

(Duro sequos)

Tradukuro di la libro «Conquête de la liberté» da Pierre Cantarnal

MOAI EN PARIS RÉVIGAS LA HABITANTI DIL PASKO-INSULO

PACIFIKA OCEANO. Un de la 980 stona giganti dil Pasko-insulo stacos dum du semani inter la obelisko dil placo dil Konkordo e la piramido di la Louvre-muzeo en 2010.

Ol esas pinglo-pinto meze di kinadek milion kilometri-quadrati aqala. Ol esas anke mikroskopala terala triangulo ye dek-e-kin kilometri aristala sputata da volkani, ico venanta de la profundajo dil Pacifika Oceano : yen la Pasko-insulo, olqua esas un de la extremaji di nia planeto, pro ke ol eskartesas de quaramil kilometri del omna cetera terala arei. Lo esas la loko maxim izolita dil mondo, olta quan primitiva homi, livinta komence

Afrika 150.000 yari ante nun, tandem atingis per pirogi, erste apene plu kam mil yari ante nun.

Nunepoke, li esas 4900 habitanti, le «Rapanui», qui sendos un de lia 980 «moai»-i en Paris dum 2010. Ol stekesos ibe, dum du semani, inter la obelisko dil placo dil Konkordo e la piramido di la Louvre- muzeo. La «moai», lo esas ita stona giganto kun superba aspekto taliita sur latero dil volkano Rano Raraku, e quan la indijeni misterioze diplasis ye plu kam duadek kilometri, dek yarcenti ante nun, sen tamen ke li konocez la roto.

Dum ica yaro 2008, la «rapanui»-a chefi pensis saveskar ke «moai» expresis lua deziro irar a Paris. E ke ica voyajo, qua organizesos da Italiana fonduro, esas transformanta la mondo. «Sur ica insulo, dicas a ni Egard Hereveri, qua, kom chefo dil turismo-oficeyo, esas anke un de la maxim sincera intelektotzi dil Pasko-insulo, singla de la habitanti savas ke «moai» iros a Francia. Lu iros adibe por trovar expozeyo en Paris, en la skopo adportar spiritala energio qua modifikos la koncio di la homaro. Lu iros adibe por metamorfosar la koncio dil materialista mondo a plu humana koncio.» Lo esas la komercala grupo Louis Vuitton, ye la nomo di lua reklamala slogano («L'arto dil voyajo»), qua pagas elegante ita kruco-milito dal «moai» kontre la Ocidentala materialismo.

LA «MOAI» SELEKTIS «LE TUILERIES»

Edgard havas komplico en ica aventuro. Il nomesas Pedro Edmunds Paoa. Pedro similesas «moai», lu esas solida homo, radikizata en sua tero. Lua familio esas ye la povo depos 1904 en la Pasko-insulo. Cetere, lua dinastio sempre guvernis. Il esas onklulo dil guberniestro, Carolina Hotu Hey. Il esas anke onklulo di la komonestrino recente elektita, qua selektesis por sucedar ilu. Sur ica insulo, esas sep familii e 36 parenta grupi. Esas tale de plura yarcenti. Pedro esas la chefo. Il kisas omni sur ica insulo, nam li omna esas kuzi. Pedro ed Edgard iris en Paris. Li vizitis omnaloke ica urbego, surnomizita la Lum-Urbo, mente habitata dal spirito dil «moai». «Kun nia ancestri, ni serchis la plaso dil «moai». En «le Tuileries», me sentis ke ico esis exakte la loko ube lu volis stacar, nam forta energi- ondo trairas ol», Edgard dicas. Do, konsentite, por aprobar la selekto di «le Tuileries». La «moai» havas bona gusto : ol esas un de la maxim bela loki dil Franca chefurbo.

On povas certe mokar ico, ma esas plu sagaca probar komprenar le «Rapanui». En lia extrema izoliteso, li esas posvivanti. Li eskapis de kataklismo. Lia insulo esas metaforo di to quon la naturo (la volkani, le tsunami, mais precipue la sociala organizuri) rezervas a nia homala speco. La historio di le «Rapanui» naracas, koncizigita, ke omna socii, tra la ciklo di lia vivo, di lia kolmo e di lia dekado kondamnesas mortar. Ita historio pozas tre aktuala questiono, nome dum nia tempo di frenezioza poluto e di klimatala pluvarmigo : ka nia homala socii vere decidas irar a dizastro ?

Yen la historio di ca insulo. En 4000 a. K. pre-Chiniana populani veninta de Taiwan, iras konquestar la Pacifika oceano. Dum la sucedo dil yarcenti, ita populi qui divenos la Polineziani developas sen-egala navigad-arto. Lia senfin aquala universo esas la reflektio dil cielo. Li voyajas sur la oceano per irar segun la voyo dil galaxii. Nova Kaledonia atingesas dum la unesma yarmilo a.K. , la insuli Marquesas en 700 p.K. E la Pasko-insulo dum la IXma yarcento, cirkume.

Pro quo onu livas onua paradizatra insulo por entraprezar danjeroza aventuro, kun la membri di onua klano embarkata sur Noah-archi, t.e. grandega pirogi kargita per homi, hundi, porki, pultri, dolca patati e semini? «Sur la insuli dil Pacifika oceano quale dum la Mezepoko en Europa, explikas en Santiago l'arkeologiisto Claudio Christino, direktero dil studii pri Oceania che la universitato di Chili, la senioro heredas omno e la juniori departas por fondar lia propra familii.»

Sur la Pasko-insulo, la specialisti raportas, disembarkas la nova habitanti, veninta de Gambier, ye plu kam 2000 km de ibe. La teritorio di ca insulo, lore, distranchesas quaze tarto ye egala parti. La klani instalas su sur suli min o plu richa, e pose li interluktas akre por havar oli. Religiala chefo reprezentas la suprega ordino. Il impozas «tabu»-i. Lo esas ica chefo qua kontrolas la fertilesa. Il profitas la «mana», t.e. spirito dotizita per supera povi. Ita autoritato posibligas da lu taliigar grandega statui reprezentanta la protektera ancestri. Dum la sucedo dil yarcenti, la insulala socio hierarkiizesas, parietizesas, de la mastri til la sklavi. La superbeso dil chefi kreskas e la religiala povo divenas totalitara. La mastri postulas sempre plu granda «moai»-i.

Dum la XVIma yarcento, la habitantaro dil Pasko-insulo atingas la nombro de 20.000 personi. La foresti abatesas. Onu mem ne plus havas sat multa ligno por kremacar la kadavri. Longatempe duranta periodo de sikeso pose perturbas ica socio. Konseque, kande la mastri imperas taliar ed erektar «moai»-i ye plu kam duadek metri ye longeso, la inferiora klasi rebeleskas. La sklavi masakras la mastri, e pose li manjas li. Li abatas le «moai», quoniam* li abatas lia propra fido. Dum la XIXma yarcento, la Peruana negrovendisti parfinos destruktar ita civilizuro, per raptar le posvivanta «Rapanui». En 1877, la Pasko-insulani esas nur nun 111 personi.

«LA HABITANTI PLORIS»

Li esas nia frati : sur la soklo di lia kredaji, lia chefi fabrikis opreso-instrumenti; nekontrolata naski-quanto duktis a la programizita destrukto di lia ambiente. Pose, longatempe duranta sikeso desaparigis lia gento. «La «moai» ne esas stono, ol esas konekto, Egard asertas, ni montras a la mondo ke per destruktar la naturo, la homo destruktis su ipsa. On povas dicar ke la historio dil Pasko-insulo esas olta di la homaro.»

Ka la Pasko-insulani memorabus durive la leciono di ca tragediatra historio ? Ico nule esas certa. Nome plura eventi, dum la recenta yari, subversis la vivo di ca insulo e riimpulsis la kurado por plurichigo e por povo.

Dum la yari 1980 unesme, Tahiti organizas «festala expozo dil artaji di la insuli dil Pacifika oceano». Populi qui tillore izolesis de le cetera interrenkontras. La Pasko-insulani, qui dansis «polka» e valso kun akordeono, deskovras la panii ek palmiero-fibro, la koliari ek hibisko-flori, la kamizi imprimita per ananaso-desegnuri kun intensacha kolori. Ico esas kulturala revoluciono.

En 1992, Claudio Christino parfinas la restaurado dil peizajo di Tongariki. Danke Japoniana pekuniizo, lu rierektigis , dum periodo de kin yari, dek-e-kin «moai» pezanta inter 40 e 90 tuni, en remarkinda peizajo qua balayesis per «tsunami» en 1960. «La habitanti ploris kande li vidis ito», lu memoras. Subite, lia senvalora stoni rihavas majesto. La Pasko-insulani deskovras ke l'arkeologio esas lia unika richeso. Ol divenas lia «business».

Fine, en 1994, Kevin Costner venas ad-hike por filmifar Hollywoodala superverko pri la historio di ca insulo. Lu postlasas duadek million dolari de profito en la unika urbeto Hanga Roa. L'industrio di turismo, e la kurado a la richeso impulsesas. Singlu partoprenas ed agas : la grosa matroni lernas skultar «moai»-i dum kin minuti. La unesma hoteli konstruktesas. Dek-e-duo de Pasko-insulani akumulas milioni de dolari. En 1992, 8000 turisti vizitis ica insulo singlayare. Cayare, li esis 60.000 viziteri.

Hanga Roa ne ja cesis esar atraktiva. Promeneyo iras de la portuo til la tombeyo, perpendikla avenuo shirmas la kontoro dil guberniestro, altra avenuo juntas l'aerportuo a la kirko, ica omno traiesas dum dek minuti, sen hastar. La stranjeri qui vivas hike aspektas omna quale naufraginti. Li venis ad-hike por ritrovar la kandideso di homi proxima a la naturo, generale perdita en la cetera mondo, e por partigar kun la aborijeni la nura joyo esar vivanta, la plu multi de li hike dronesis en kompleta moligo. Avan la kabanachi dil vilajo, hanini traserchas en la reda sulo cirkum la bananieri, porki dormetas sub la ombro dil palmieri. La klimato fatigegas pro tro granda mildeso.

(Artiklo redaktita dal specala sendito dil jurnalno LE FIGARO en Hanga Roa, FRANCOIS HAUTER)

LA RETROVENO DAL FRONT-SOLDATI

Ico esas ekstrakturo de libro pri la Germana kulturo, literaturo ed historio. La suba texto raportas la retroveno dal Germana militisti a lia hema lando pos la desvinko dil unesma mondo-milito en 1918. Me adaptis ol ad Ido.

Subite la militisti aparis. On audis li apene, on konstatis nur ke lia turbo agitis su per kurta movi. Hike ed ibe izolita advoki klamesis, ma nulu komprenis li, ed oli quik cesis. Muliero komencis plorar, lua shultri levis su tresayante, elu singlutis diskrete, kun lua konvulsatre juntita manui...

«Pro quo ne esas militala muziko?» susuris viro, per rauka voco sen respirar. «Pro quo la urbestro ne akompanigas ico per militala muziko...?» Desaprobo. E morto-silenco. Lore ulu klameskis «Hurra...» de tre dopa rango. Ed itere esis silencio...

Ho Deo mea, quale li aspektis, quale aspektis ica viri? Quo esis ico, qua hike marchis avancante? Ica senreakta nemovanta vizaji sub lia stala kaski, ica ostoza membri, ica lacerata, polvoza uniformi! Pazo pos pazo li marchis, e cirkum li esis por tale dicar senfina vakuo. Yes, lo esis quaze li esus mezepokala exkomunikiti expozata a danjeroza violentaji, qui existis e kreskis en ombro nevidebla a la okuli di ta ekkluziti... Ico povis apene toleresar. Li marchadis ya, quaze li esus la senditi dil morto, dil hororo, di la maxim mortigiva, maxim solitara, maxim glaciala frosto. Hike tamen esis la patrio, hike vartis li la familiala varmeso, la feliceso, pro quo li tacis, pro quo li ne klamis, pro quo li ne ridis?...

Nur poka de li ornesis per flori. E la florbuketi pendis parvelkinta de lia fusil-kanono. La yunini havis flori en la manui, ma nun eli stacis ibe, tremante, nesavante quale agar, konfuzigita, lia vizaji tresayis e lia paleso montris a la soldati desquieta okuli. La soldati marchadis. Oficiro tenis senegarde laurokrono enmanue, ociligis ol, levis sua shultri...

Nula standardo. Nula signo di vinko. Nun venis ja la bagaji-veturi. Ico esis tota regimento.

E quale me vidis ica mortigive rezolvita vizaji, ita harda, quaze skultita ek ligno, vizaji, ita okuli qui regardis dum pasar stranjere la turbo, li esis stranjera, neligita, enemika - yes, enemika - icon me savis, ico asaltis me, e lore me fixeskis - ico tote ne esis, quale ni pensabis pri lo, ni omna, qui stacis hike, quale me pensabis lo, nun e dum la tota travivita milit-yari, omno mustis esir tote altra kam to quon ni kredabis. Quon ni vere savis pri ta soldati quin ni vidis? Pri la fronto?

Nulon, nulon, nulon ni savis. Ho Deo mea, ico esis pavoriganta. Esis do tote ne vera, to quon onu rakontabis a ni. On mentiabis a ni, ico ne esis nia kombatanti, nia herouli, nia protekteri di la patrio - ico esis viri, qui ne apartenis a la komunajo di la homi qui kunvenabis en la stradi, qui ne volis apartenar ad ica komunajo, qui venis de altra domeni, qui konocis altra legi,

havis altra amikesi... Ke iti, la viri, qui ibe marchadis, kun lia fusilo surshultre e severe izolita de omno qua ne esis simila a li, ke iti ne volis apartenar a ni, ico esis la decidiganta fakto. Li ne esis nia kunhomi, opoze a li nia tota kontraktita, ridinda importanteso desapararis quale la maro-spumo. Omno quon ni pensabis, quon ni esperabis, quon ni expresabis, divenis nevalida. Quala monstrala eroro ico esis, to quo sucesabis kredigar da ni dum quar yari, ke ni apartenis a la sama komunajo , quala eroro, qua nun ruptesis!

La fronto esis lia domicilio, esis lia patrio, lia naciono. La milito dominacis ili, la milito nulatempe abandonos ili, nulatempe li povos retrovenar vere ad-heme. To quo nun eventis, ica eniranta marchado, ita inserto en la paca, en la lego-observanta, en la civila mondo, ico esis transplantaco, falsigo, ico nulamaniere povis sucesor. La milito finas. La militisti pluduras marchar. Ed hike stacas la amaso de homi, hike stacas la turbo, qua hike esas nehabila opoze a la fermentacado di la nova Germana mondo, camotive li esos, li la soldati, ti qui marchos por la revoluciono, por altra revoluciono, volante nevolante, flogata per violentaji quin ni ne povas divinar.

Ernst von Salomon,
Die Geächteten, (La Damniti) 1931
(Editerio Ernst Rowohlt, Berlin)

Ica texto aludas la revoluciono eventinta en Germania quik pos la fino dil unesma mondomilito, ma la auroro presentas ke la front-soldati esas pronta por altra revoluciono, nome olta dil nazismo.

IDOPÉDIO : NIKOLA TESLA

Quankam il esas obliviata o poke konocata geniozo, Nikola Tesla, esas tamen la inicianto di la plu multa granda inventuri moderna. Nome, lo esas ica Serbo ekmigranta ad Usa, qua deskovris multanombra teknologii ligita a l'elektro. Precipue la alternanta fluo (tillore la instaluri funcionis nur per kontinua fluo), teorio pri la radioaktiveso, la telekomandilo*, la generatoro, la motoro kun elektrala indukto, la lampo kun alta frequeso (plu spariva kam la neono*), e la Tesla- bobino di la televizionili kun katodala tubo. En 1893, longatempe ante Marconi, il realigas sistemo de transmiso dil radio-telegrafial mesaji, per utiligar la hertzala ondi. Il deskovras la principo di reflekto dil ondi sur la objekti en 1900, e lu publikigas laboruri qui posibligos plu tarde la realigo dil unesma radari. Il depozis entote plu kam 900 invento-patenti, qui, koncerne la plu multa de oli, rekuperesis da Thomas Edison.

Nome, Nikola Tesla havis idealista koncepto di la cienco e volis livrar la teknologii gratuite a la publiko e ico igis la financala medii di ca tempo enemika a lu. Exemple, ilu imaginabis ke la turmo Eiffel emisez potenta elektrala feldo por ke omna Parisani povez utiligar gratuite la elektro.

En 1898 il fabrikas armo kun resonado, olqua, danke multega iterita frapeti, tremigas tota imoblo. Il fabrikas navi lansanta telekomandata* torpedi de qui un de li povas mem divenor submara navo.

Ye lua vivo-fino, konsiderinde plupovrigita, Nikola Tesla laboras pri «morto-radio» por la US Air Force. Il serchas anke realigar lua famoza «energio libera», t.e. fonto de senlimita e gratuita energio, to quo parfinas senkreditigar lu en la mento di lua ciencala kolegi di ta tempo.

Il mortas ye la 7ma di januaro 1943. La FBI konfiskos lua omna noti e lua omna labor-esbosuri.

Lua nomo tamen permanis kom mezur-uneso dil magnetala indukto : la Tesla.

Segun enciklopedio da Edmond Wells

LA PAROKO DI CUCUGNAN

Ica texto dil XIXma yarcento esas tre konocata en Francia e ridetigis plura generacioni de mea samlandani.

Omnayare ye la kandelfesto, la Provencana poeti publikigas en Avignon libreto plena de amuziva rakonti. Yen un de oli qua aparte plezis a me.

Abado Martin esis paroko...di Cucugnan.

Tre benigna viro, il amis patrale lua sorgati ; ad il, Cucugnan povabus esar paradizo surtere, se la Cucugnanani donabus plu multa kontentigo a lu. Ma ho ve ! la Cucugnanani ne tre prizis irar a la kirko. Il esis tre trista pri ico ed il demandis a Deo la graco retrovenigar lua parokiani a la praktiko dil sakramenti.

Or, Deo exaucis lu.

Ye ula sundio, pos la Evangelio, S-ro Martin acensis en lua katedro.

«Ho mea frati, lu dicis, vi kredos mea dicajo se vi volos ; recente dumnokte, me, qua esas mizerosa pekanto, me konstatis ke me esas an la pordo dil paradizo.

Me frapis : santa Petrus apertis la pordo !

«Saluto ! Ho kara s-ro Martin , lu dicis a me ; me joyas vidar vu, quon me povas agar por helpar vu ?

- Ho afabla santa Petrus, vu qua posedas la libro e la klefo di hike, kad vu povus dicar a me, se vu judikas ke me ne esas tro kurioza, quanta Cucugnanani esas en la paradizo ?

- Me povas refuzar nulo a vu, s-ro Martin, voluntez sideskar e ni verifikos kune.»

E santa Petrus prenis lua dika libro, apertis ol e surhaveskis lua binokli :

«Ni videz, Cucugnan, kara s-ro Martin, ma la pagino esas tote blanka.

Nul anno di Cucugnanano trovesas hike. Ne esas plu multa Cucugnanani kam denti en la boko di hanino.

- Quale ! Nula Cucugnanano hike ? Nulu ? Ico ne posiblesas ! Regardez plu bone...

- Nulu, regardez ipse, me ne jokas.»

Me teroris e kun juntita manui me demandis pardono e kompato. Lore, santa Petrus dicis a me :

«- S-ro Martin vu ne kulpas pri co. Vua Cucugnanani esas probable en la purgatorio.

- Ha ! pro kompato, granda santa Petrus ! Permisez adminime ke me povez vidar e konsolacar li.

- Volunte, kar amiko... Metez ica shui pro la mala voyo. Pose, irez rekte avan vu e vu trovos arjenta pordo tote stelizita per nigra kruci ye la dextra latero. Vu frapos ed on apertos ol por vu. Adessias (adio en la provencala linguo) !»

E me marchis sur malega voyo e kun granda desfacilaji, fine me arivis an la arjenta pordo.

«Pan ! pan !

- Qua frapas ? dicas a me rauka e plendema voco.

- La paroko di Cucugnan.

- Di ?

- Di Cucugnan.

- Ha !... Voluntez enirar»

Me eniris. Altastatura bela anjelo, kun ali obskura quale la nokto e kun robo brileganta quale la jorno kun diamanta klefo pendita ye lua zono, skribis en granda libro plu dika kam olta di santa Petrus...

«Fine, quon vu volas e quon vu demandas ? la anjelo dicis.

- Ho bel anjelo di Deo, me volas savar, - forsan me esas tre kurioza, - kad vu havas hike la Cucugnanani.

- La homi di...?

- La Cucugnanani, la homi di Cucugnan... pro ke me esas lia prioro.

- Ha ! Abado Martin, kad ne ?

- Yes, sioro Anjelo.

E la anjelo apertas e foliumas lua granda libro.

«Cucugnan, lu dicas sospirante...Sioro Martin, ni havas en purgatorio nulu di Cucugnan.

- Ho Deo mea ! nulu di Cucugnan en la purgatorio. Ma ube li esas ?

- He ! lore li esas en la paradizo. Li ya ne povas esar en altra loko.

- Ma me venas de la paradizo... E li ne esas ibe !

- Se li ne povas esar en la paradizo, li esas... Kompatinda sioro Martin se vi volas vidar li irez sur ita voyo e sinistre vu trovos granda portalo. Ibe vu povos informesar. Deo helpez vu !»

E la anjelo klozis la pordo.

Esis longa, doloriganta e sudoriganta voyeto, fine me arivis opoze a giganta portalo beanta quale la pordo di granda forno. Hike onu ne questionis me, nam ne esis registro. Me audis hororinda klamado, jemi, ululi e jurachi.

«Nu, ka tu eniras o ka tu ne eniras, ho tu ? dicas a me dum pikar me per lua forko, kornoza demono.

- Me, kad ? Me ne eniras. Me esas amiko di Deo.

- Tu esas amiko di Deo, ho tu idioto ! Ma lore pro quo tu venas ad-hike ?...

- Me venas por questionar humile se hazarde vi ne havus hike ulu di Cucugnan...

- Ha, stultulo ! Ho leda korvo ! Ma vere ka tu ne savas ke l'omna vilajani di Cucugnan esas hike. Regardez quale ni traktas tua Cucugnanani...»

E me vidis, meze di pavoriganta flami-vortico :

La longa Coq-Galine, - vi omna konocabis lu, he mea frati, - Coq-Galine qua esbrieskis tante ofte, e tante ofte frapis lua kompatinda spozino Clairon.

Me vidis Catarinet... ica senetika muliero, qua kushis kun omna posibla viri. Vi ya memoras ico, ma ne volas pluse parolar pri lo.

Me vidis Pascal Doigt-de-Paix, qua fabrikis sua oleo kun la furtita olivi di s-ro Julien.

Me vidis Babet la glinistino qua ne laboris tre honeste.

Me vidis mastro Grapazi qua ne tro prizis laborar.

E Dauphine, qua vendis tante chere la aquo di lua puteo.

E la Tortillard, qua fugis kande il renkontris me e konsideris me quaze me esus hundo.

E Couleau kun lua Zeta e Jakobus e Petrus, e Toni...»

Emocigita, livida pro pavoro, la audantaro jemis, dum vidar en la tote apertita inferno, sive lua patro, sive lua matro, sive lua avino e mem sive lua fratino...

«Vi intelektet bone, ho mea frati, dicit itere la benigna abado Martin, ke ico ne plus darfas durar. Me volas salvar vi del abismo adube vi precipitas vi. Me komencos morgo.

Morgo, lundie me konfesos la geoldi. Ico ne esos granda afero.

Mardie, la pueri. Ico rapide efektigesos.

Merkurdie, la yunuli e la yunini. Ico povos durar longatempe.

Jovdie, la viri. Ni esforcos agar rapide.

Venerdie, la mulieri. Me dicos : «Ne exajerez !»

Saturdie, la muelisto !... Un dio por lu sola, esas apene suficanta !...

E, se ye la venonta sundio, ni finabos, lore ni esos tre felica.

Ho mea filii, ni devas avan omno pensar pri la salveso di nia anni.

La Cucugnanani agis segun la deziro di lia paroko.

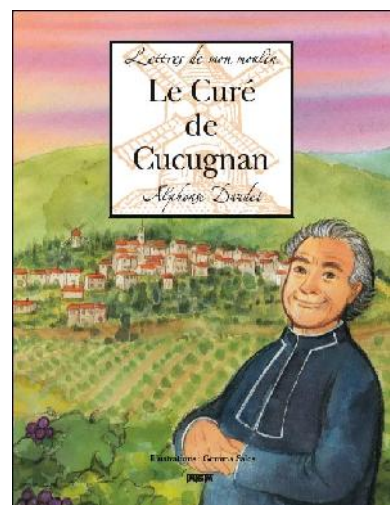
Depos ita tempo la vertuozeso dil Cucugnanani konocesas en la tota cirkondanta regiono.

Recente, la bona pastoro, s-ro Martin sonjis ke akompanata da lua sorgati, meze di acendita ceri , di bonodorizanta incenso-nubo e di korista pueri kantanta TE DEUM, il eniris la paradizo.

E yen la historio dil paroko di Cucugnan, quale ol raportesis a me.

Texto publikigita en 1866, adaptita ed ekstraktita de libro titulizita LETTRES DE MON MOULIN da Alphonse Daudet.

Me havis la kuriozeso serchar Cucugnan che la interreto e me saveskis kun astono ke ica prediko reale dicesis en 1858 en ica vilajo. Nur la abado ne nomesis Martin, ma Ruffié.

LA MALÉDIKO DIL ATRÉIDI

Yen mitala rakonto Greka pri famoza familio qua ankore aludesas kande onu parolas pri familio di qua la membri interodias ed ofte interocidas.

(A) La krimino di Pélops

Pélops esas la filiulo di Tantalos, t.e. di ta qua facis la abomininda krimino mortigar lua filiulo por prizentar lu kom dineajo a la Dei.

Nauzeigata, la Dei punisis ica desnobla patro e rivivigis la infanto : ilqua esas Pélops. Sen remarkar ke el manjas homala karno, Démeter gustis de lua shultro. La Deo Hefaistos devis konceptar ivora shultro por lu en la skopo remplasar ol.

Kande il esas adulta viro, Pélops rezolvas konkursar por famoza charo- kuro di Oinomaos. Ta qua vinkas kontre Oinomaos esas certa darfar spozigar lua filiino, la bela Hippodameia. Multa reji, ta-epoke, subisigas exameni a la pretendanti di lia filiini por certesar pri la habileso e la forteso di lia eventuala bofiliuli.

Ma segun la volo di Oinomaos, la desvinkinti subisas hororigiva fato : li senkapigesas, pose lia kapo klovagesas sur la extera muri di ilua palaco. On susuras ke Oinomaos nulatempe povos desvinkar lor ita kuro, nam lua kavali esas nevinkebla danke lia deala origino.

On dicas anke ke ita homulo amas lua filiino plu kam omno, e ke nulakaze il volas separesar de el. Il koaktas el prizentesar kovrita per veli koram la viri ed il interdiktas ad elu ekirar la palaco. Ico ne haltigas Pélops. Il inquestas prie, e saveskas ke lo esas ula Myrtilos, qua okupas su pri la jungajo e la charo di Oinomaos. Il renkontras lu.

Dum la kurado inter Oinomaos e Pélops, avan astonegata asistantaro, roto dil charo di Oinomaos desligas su ye instanto di granda kuro- rapideso. Oinomaos, lansata adsur la sulo, mortigesas lor lua falo.

Deklarita kom vinkero, Pélops spozigas la bela Hippodameia ed heredas la posedaji di lua bopatro.

Nelonga tempo pose, Myrtilos, qua esas ebria, iras a Pélops en taverno, nam ita laste dicita regretinde kustumas abandonar lua spozino favore a drinkado.

- Me esperas ke tu ne obliviis tua promiso. Lo esas danke mea ago ke tu esas hike, nome lo esas mea manui, qui deprenis la stifto retenanta la roto

a la charo. Tu promisis a me, kom rekompenco, pasar un nokto kun la bela Hippodameia, pos ke tu spozigabus elu. Tu realigos tua juro kande, tu donos el a me kande ? La vizajo di Pélops kontraktesas. Venez, tu esas ebria. La marchado desebrigos tu... Il irigas lu til la bordo di klifo. Ibe, lu pulsas Myrtilos adexter la ferma sulo. Myrtilos, dum falar, ululante klamas a lu, nam lua falo duras longatempe : Tun me maledikas, ho Pélops. E me maledikas tua filii e la filii di tua filii...

Il aplastesas sur ronda stoni. Kande on trovas lua dislokita kadavro, ye la sequanta dio, on konkluzas ke il falis accidentale pro ke il esis ebria.

Ma lua malediko persequos la decendanti di Pélops.

(Duro sequos)

WOTAN (Germanala mitologio)

La suprega Deo dil Germanala populi nomesas Wotan (anke nomizita Odin che la Skandinaviani). Tre alte super la mondo stacas lua fortreso, la Walhalla. Ibe lu sidas sur ora trono e dominacas la Dei e la homi. Sur lua shultri sidas du korvi. Ye singla matino lu sendas li adextere por saveskar to quo eventas sur la Tero. Kande li retrovenas, li raportas a lu to quon li vidis ed audis.

Wotan esis avan omno la Deo dil milito. Kande eruptis disputo, lu sendis lua filiini, la Walkyri, a la enemika armei. Eli kavalkis sur faira kavali tra l'aero, prenis la falinta herouli sur lia animala e duktis li a la Walhalla. Ibe onu nulatempe indijis nutrivi e drinkaji. Singladie la herouli exercesis ye militala ludi. Surhavanta brilanta kuraso e radiantanta kasko, la milito-Deo observis la kombati.

Wotan asemblis multa brava militeri cirkum su, nam la Dei ne esas eterna. Uladie lia enemiki atakos li. Lo esos terorinda kombato. Tamen la obskura povi vinkos. La herouli e la Dei falos, la fuorti dil desvinkinta Dei krulos en flami. La mondo destruktoses. Ico esos la krepuskulo dil Dei. Ma pose nova mondo naskos, olqua esos plu bela e plu pura kam la anciena.

(Extraktita de la libro UNSER VATERLAND : Germanische Erzählungen für deutsche Kinder (NIA PATRIO : Germanala rakonti por Germana pueri) Lothringer Verlag METZ 1908)

NIA POEZIALA ANGULO

Segun la konsilo da T. Sweetlove trovebla en la numero 4/2006 di KURIERO INTERNACIONA yen lineopa proz-tradukuro di poemo dal Franca poeto Charles Baudelaire.

LA INVITO A VOYAJO

Infantino mea, fratino mea,	La profunda speguli,
Pensez pri la dolceso	La orientala splendideso,
Irar adibe vivar kune !	Omno ibe parolus
Amorar libere,	A l'anmo sekrete
Amorar e mortar	Lua dolca linguo naskal.
En la lando qua similesas tu !	Ibe, omno esas nur ordino e beleso,
La suni aquizita	Luxo, kalmeso e volupto.
Di ta cieli konfuzigita	Videz sur ica kanali
Por mea spirito havas la seduktili	Dormar ica navi
Tante misterioza	Di qui la humoro esas vaganta ;
Di tua okuli trahizera,	Lo esas por kontentigar
Brilanta tra lia lakrimi.	Mem tua maxim mikra deziro
Ibe, omno esas nur ordino e beleso,	Ke li venas de la tota mondo.
Luxo, kalmeso e volupto.	- La kushanta suni
Mobli brilanta,	Vestizas l'agri,
Per la yari polisita,	La kanali, la tota urbo,
Dekorus nia chambro ;	Per hiacint' ed oro ;
La maxim rara flori	La mondo dormeskas
Mixante lia odori	En varma lumo.
A la nepreciza parfumi dil sucino,	Ibe, omno esas nur ordino e beleso,
La richa plafoni,	Luxo, kalmeso e volupto.

Extrakturo de LES FLEURS DU MAL (DI LO MALA LA FLORI)

INTERLINGUI , KAD LINGUI POR LA KULTUROZI O LA NE-EDUKITI ?

Til nun, me ne pozis a me multa questioni carelate, me opinionis ke Esperanto e, precipue Ido, esas la maxim bona interlingui e me ne tro suciis pri la naturalismala idiomi quale Occidental ed Interlingua. Ma por lektar artikli en ita lingui, me konstatis ke lia vortaro pri kulturala temi (filozofio, psikologio, literaturo edc) esas plu vasta e plu bona kam en nia skemala idiomi. La motivo esas simpla, nam ita lingui ne bezonas tam suciar pri lia regulozeso kam nia skemala lingui qui certe esas tre simpla, ma a qui lia severa regulozeso esas fera kolumo e streta korseto. Konseque, la naturalismala lingui povas senpene adoptar la kulturala vortaro, esencale Latina e Greka, di lia fonto- lingui, sen sorgar pri la konformeso o ne-konformeso kun quaze ne- existanta oficala derivado. La rezulto esas ke en ita lingui, on povas redaktar teksti di tre bona ed alta kulturala nivelo e ke ita idiomi esas, adminime teoriale, apta rekrutar e seduktar kulturozi. En Interlingua ne indijesas doktori, profesori, profesionala jurnalisti e simili, mem se kompreneble ne omna adepti di Interlingua esas tala. Ita movado esas apta atraktar omna sociala strati, dum ke duminstante ad Ido venas nur (o preske nur) homi kun tre modesta kulturala nivelo. Certe nia skemala Lingui Internaciona vizis ante omno esar intrumenti di internaciona komunikado sen frontieri por ne-edukita homi qui ne povas afordar lernar desfacila mortinta e nacionala lingui pro ke li havas nur rezuma skolala edukado. Certe lo esas bona. Ma pro la severa regularo koncerne la dezinenci e derivado, ni havis ed ankore nun havas granda problemi por adoptar alte kulturala vortaro. Kad on devas adoptar la vorti kulturala e ne tro sorgar pri lia dezinenci e derivado ? En la antea numero di KURIERO INTERNACIONA me koaktasis uzar la vorti neolitika*, paleolitika* ec, malgre ke la sufijo -ika kreas problemo en Ido, nam normale lu asocietas a personi qui sufras pro ula morbo. Ma, vere, ne esis posibla agar diferante.

Fine, me arivis a la konkluzo ke onu ne devas tante egardar la reguli di derivado kande parolasas pri la ciencala, filozofiala, literaturala, psikologiala vortaro. Ica reguli devas esar strikte obediata nur koncerne la klasika bazala vortaro, ma on devas esar plu liberala koncerne la fakala vorti e lia-relate despresar la tro severa korseto di nia konvencioni.

Vice diskutachar senfine pri ne-utila reformi di nia linguo e pri vana gramatikala punti, nia preirinti devabus konciar pri ca problemo ed agar konseque.

Kom exemplo di vorto pri qua la miskomprenata regularo di nia linguo produktas problemo, me volas aludar la Angla ed internaciona vorto «computer». Logikoze, ol devus divenar : komputero en nia linguo, ma on objeccionis a me ke -ero esas sufijo por indikar la amatoro di. Me propozis la vorto : komputilo, uzata dal Espisti, ma ico refuzesis same, pro ke la radiko

komput- ne existas en Ido. Fine on proponas komputero, ma anke ica vorto pozas problemo, nam onu ne intelektas quo povas esar komputero, t.e. oro di komputo. Fine, me rezolvas uzar komputero e ne sorgar pri la konsili di ti qui volas min o plu reformar nia linguo ed ignoras la ciencala e kulturala necesesi. Certe, on povas eventuale erorar per formar tala vortaro sen diskutar detaloze e savoze pri lua aspekto, tamen on povos modifikar ol plu tarde, se esas vere problemi pri lu e konsiderar la nova ciencala o kulturala vortaro kom provizora, ma adminime ico esos plu bona kam indijar vortaro e ne povar expresar idei o necesesi di la kulturala e moderna vivo. Ed on ne povas senfine uzar steleti, ante o pos vorto, por indikar ke ca vorto esas propozita ma ne oficala. Itaque*, me proponas ke por vorti kulturala o di la singladia vivo, qui ne ja esas oficala, ma tamen komprenata da omni, on uzez kursiva literi. Tale on povus havar la vorti : festivalo, diskriminaco, okurar, afordar, kindo, radiofono ec. On devus anke havar la posibleso di sinonimi, nam li povas esar tre utila por evitar repetado en ula cirkonstanci, e.g. Jame apud nulatempe. E lore on povos dicar : ica evento okuris en la yaro... vice mustar cerebragar senfine por trovar solvuro.

Koncerne la gramatikala vorti, me opinionas ke esas tamen bona konservar la asterisko. Me skribis : itaque* por evitar la tedanta vorti : pro to, camotive, qui esas pezoza e ne-eleganta. Itaque* anke uzesas che nia kuzi di Interlingua. Notinde ke vorti quale nihilominus*, utinam*, quoniam* itaque* esis vorti ne-existent antee en nia linguo ed esas vere bezonata.

Vice decidir desupre la vorti uzata o reformenda sen vera interkonsento e savo, me opinionas ke esos plu saja imitar la principi di nia kuzi di Interlingua, qui posibligas a singlu proponar sua propra vorto (kondicione, komprenible ke ol existez en un de la fonto-lingui) e la uzado decidas pri la adopto di la vorto. Tale li evitas la disputi e skismi qui, olim, plufeblogis dramatre nia movado. La Interlingua-ani disponas vasta vortaro kulturala ed internaciona e standas plu bone kam ni. Ulte lo, li uzas kelka idiotismi di nacionala lingui, qui povas facile komprenesar internacione, e lia linguo tale esas plu vivoza e min sika kam la nia. Ni ne devus imitar li omnarelate, ma esas lecioni quin ni povus prenar de li.

Me intencas, quik de la venonta numero, publikigar listo de vorti qui ne ja esas oficaligita, ma qui esas konocata e povas esar utila. La gramatikala vorti esos kun asterisko, la konocata vorti kun kursiva literi. E, la vorti tote stranjera a nia linguo, ma qui tamen esas necesa, kun cito-hoketi.

JM ::::-:::

L'ILIADO DA HOMÉROS

Rezumo di lo preirinta : Pro insulto facita da rejoy Agamemnôn a lua sakrifikisto la Deo Apollôn punisas per mortigera epidemio la Akhaiani. Pos granda disputo kun rejoy Agamemnôn, la heroulo Akhillevs mustas cedar. Il imploras lua deala matro Thétis por pledar favore a lu koram Zevs la rejoy dil Dei. Zevs konsentar grantar sua helpo ad Akhillevs e sendas mentiera sonjo ad Agamemnôn. Pro miskompreno, la Akhaiani preparas su por departar e retroirar a lia hemo. La rejoy e militisto Odissevs tamen probas despersuadar li agar tale, e tandem li preparas su a la kombato. Sequas longega e tedanta deskripto di lia arivo.

Ed Idoménevs, habila por lansar piquo, komandis la Kretiani, anke iti qui habitis Gnôssos e la forta Gortyna, e la populizita urbi Lyktos, Milètos, Lykastos, Phaistos e Rhytion, ed anke altri qui habitis Kretia havanta cent urbi. Ed Idoménevs, habila por lansar piquo, komandis li kun Mérionès, simila a la mortigero de homi Arès. Li venabis sur okadek nigra navi.

E Tlèpolémos Hèrakiléido, tre forta e tre granda, duktabis de Rhodos, sur non navi, la fiera Rhodani qui habitis la tri parti de Rhodos : Lindos, lèlyssos e richa Kaméiros. E Tlèpolémos, habila lansar piquo, imperis li. E Astyokhéia donabis ica fililuo a la granda Hèrakilès, pos ke ica laste omitta forduktabis elu de Ephyrè, an la rivo di Sellèis, ube il subversabis mult urbi defensata da yunuli. E Tlèpolémos, edukita en bela domo, ocidis la onklulo di lua patro, Likymnios, di la gento di Arès.

Ed il konstruktis navi, venigis granda turbo e fugis surmare, nam la filii e nepoti dil granda Hèrakilès minacis lu. Pos vagir e subisir multa malaji, il arivis en Rhodos, ube li dividis su a tri tribui. E Zevs qua imperas a la Dei ed a la homi, amis li e saturis li per richaji. E Nirevs adduktabis de Symè tri navi. Ilu naskabis de Aglaiè e de rejoy Kharopos, e lo esis la maxim bela de omna Danaani, pos la nereprochebla Pèléiôn, ma il ne esis brava e komandis nur poka militeri.

E ti qui habitis Nisyros e Krapathos, e Kasos, e Kôs, urbo di Eurypylos, e la insuli Kalynades, komandesis da Pheidippos ed Antiphos, du filiuli di rejoy Thessalos Hèrakiléide. E li venis sur triadek kava navi. Me nomizos anke ti qui habitis Argos Pélasgique, ed Alos ed Alopè, anke ti qui habitis Trèkchinè e Phthiè, e la lando Hellas havanta bela mulieri. E li nomesis Myrmidones, od Heleni, od Akhaiani, ed Akhillevs komandis lia kinadek navi. Ma li ne plus memoris la klami dil milito, nam li ne plus havis chefo por direktar li. Nome la deala Akhillevs havanta rapida pedi jacis en lua navi, pro ke il esis iracoza kande il memoris la virgino Brisèis havanta bel hararo, quan lu forduktabis de Lyrnèssos, pos kaptir ita urbo ed abatir la muri di Thèbè kun granda esforcis. Ibe, lu ocidabis la militema Mynès ed Epistrophos, amba filiuli di rejoy Evènos Sélèpiade. Ed, en lua chagreno, il duris kushesar ; ma lu esis ristaceskonta balde.

E ti qui habitis Phylakè e fertila Pyrasos konsakrita a Dèmètèr, ed Itôn richa ye besti-trupi, e marala Antrôn, e Ptéléos kun granda prati, komandesis dal brava Prôtésilaos kande il vivis ; ma ja la tero nigra inkluzis lu ; e lua spozino kontuzis a su la vizajo, sola en Phylakè, en lua abandonata domo, nam Dardaniana militero ocidis lu, kande il springis ek sua navo, kom la unesmo di omna Akhaiani. Ma lua militeri e esis sen chefo, e li komandesis da alaktito di Arès, nome Podarkès, filiulo di Iphiklos richa e besti-trupi, ed il esis frato dil grandanma Prôtésilaos. Ed ita heroulo esis la seniora e la maxim brava de amba, e lua militeri regretis lu. Li venabis sur quaradek nigra navi.

E ti qui habitis Phéra, apud la lago Boibèis, e Boibè, e Glaphyra, ed Iaôlkos, komandesis, sur dek-e-un navi, dal amata filiulo di Admètos, Eumèlos, quan Alkèstis, glorio dil mulieri e maxim bela filiino di Pèlias, donabis ad Admètos.

E ti qui habitis Mèthônè e Thaumakiè, e Méliboia ed arida Olizôn, Philoktètès, ecelantega arkisto komandis li, sur sep navi. Ed en singla navo esis kinadek remanti , ecelant arkisti, e tre brava. E Philoktètès kushis en insulo, kaptita da terorigiva malaji, en deala Lèmnos, ube la filiuli dil Akhaiani livis lu, sufranta pro la mala vunduro da venenoza serpento. Lo esas en ita loko ke lu jacis, plena de tristeso. Ma la Argiani esis balde memoronta , en lia navi, rejo Philoktètès. E lua militeri ne esis sen chefo, mem se li regretis ilta. E Médôn imperis li, ed il esis filiulo dil brava Oilevs, de qua Rhènè konceptabis ilu.

E ti qui habitis Trikkè e montoza Ithomè, ed Oikhaliè, urbo di Eurytos Oikhaliano, komandesis dal du filiuli di Asklèpios, Podaleirios e Makhaôn. E li venabis sur triadek kava navi.

E ti qui habitis Orménios e la fonto Hypéréia, ed Astérion, e la nivoza somito di Titanos, li imperesis da Europylos, glorioza filiulo di Evaimôn.

E li venabis sur quaradek nigra navi.

(Duro sequos)

KLASIKAJO : LA KAVALO BUKÉFALOS

Rejo Filippus komprabis Bukefalos, kavalo remarkinda per lua beleso, ma neamansita. La rejo nulatempe antee vidabis tante bela kavalo, ma nula kavalkanto povabis domtar lu. Itaque ica kavalo nulatempe tirabis charo nek partoprenabis kurso. Ma Alexandros dicis : «Fidez mea kapableso : balde me domtos Bukefalos.»*

Por realigar tante desfacila kozo, ica adolecanto rekursis a granda habilajo. Nome il turnis la kapo di Bukefalos vers la suno, talamaniere ke l'ombro di lua korpo pavorigis la kavalo. Pose liberigita de la timo, il povis acensar sur ica kavalo. Lore Filippus dicitis : «Mea rejio ne esos sat granda por mea filiulo, quoniam* a lu omna kozi esas tante facile efektigebla.»

itaque* : pro to, camotive.

quoniam* : pro ke.

Segun lernolibro pri la Latina linguo.

ROYALISMO : VIZITO CHE LA REJO DI ABOMEY, BEGHANZIN HOUEDOJNI

En la republiko Benin, la rejeso rihavis kelko de lua prestijo depos kelka yari. En la suba artiklo ni raportas pri vizito che la suvereno di un de la lasta existanta monarkii tradicionala di Afrika.

Rezolvesis ke l'audienco eventos ye dimezo. Ma en Benin, la exakteso ne esas vere la politeso dil reji (1). Avan la palaco di un de la du suvereni di Abomey, historiala chefurbo dil rejio di Danxomè (Dahomey), la mikra grupo de regnati, a qua adjuntesis du pasanta Franci, vartas do depos tri quarimi de horo la veno da rejo Beghanzin Houedogni. L'altra monarko, lua rivalo Agboli, ne aceptis viziti ita-sundie.

Paciente, la membri dil grupo parolas. La plu multi vivas hike. Un de li explikas en perfekta Franca linguo : «Pro mea profesiono me multe voyajas tra la mondo, ma singlafoye kande me pasas en Abomey, me venas por facar homajo a mea suvereno.» Quale ni saveskos lo plu tarde, ica yuna viro kun friskema aspekto laboras en la feldo di importaco-exportaco e, precipue, apartenas a la kategorio dil eminenta personi cirkondanta la suvereno.

Ye cirkum 12 kl.45, nigra veturo Mercedes Benz proximeskas de la precipua portalo. Lua matrikulizo-plako indikas per bone videbla literi : «Siniore Rejo di Danxomè», olqua esas la anciena nomo dil rejio Abomey. En ica automobile, la rejo Beghanzin (pronuncez Beansin) sidas dope. La monarko plubasigas lua vitro-folio e direktas polita rideto a la vizitanti. On perceptas diskrete mikra siorulo havanta klara pelo e nedensa labio-barbo, kapvestizita per boneto ek kolorizita stoffo, olqua esas proprajo dil suvereni di Benin.

La vehilo enkuras la enireyo dil palaco e trairas tri korti, ante haltar por lasar decensar Siniro Rejo. Koncerne la vizitanti, li mustas desmetar sua shui ed efektigar nuda-pede, sur tero dilutata per la recenta pluv-aquo, la sama parkuro. Tale, ke li ne opinionas esar tre prizentebla por vizitar la decendanto di la lasta rejo Benghazin. Ma la ceremoniaro ne povas kontestesar ! La palaco nulamaniere pensigas pri luxozza edificio quale olti quin onu konocas en Europa. Omna parti del konstrukturo esas sur la ter- etajo, cirkondanta korti, ed ornita maxim ofte per basa reliefi kun animalal temi.

On bezonas ankore vartar dum kelka minuti, e la chefa organizanto dil ceremoniaro signifas a la grupo avancer til la chambro ube jus instalesis rejo Benghazin, akompanata da du de lua spozini. Il savigos da ni, plu tarde, ke lu mariajis su quaradek-e-kin foyi ed havas decendantaro de cent-e-duadek filii... La viri invitesas sideskar sur la mato jacanta ye la sinistra latero dil monarko, dum ke la vizitantini sidas ye lua pedi. Bone o male, ni celas le nia qui esas makulizita per fango.

Pos ke l'asistanti prizentesis a la rejo, la diskuto povas komencar. On evitas, pro diplomacala motivi, la temo di la rivaleso inter la du reji di Abomey. Beghanzin Houedogni esas la decendanto di la lasta libera rejo di Benin. Lua ancestro, same nomata Beghanzin, esas ta qua opozis sovaja rezisto a la Franca soldati, ante livrar su ye la 25ma di januaro 1894, sur la placo di Goho, vinkita per armeo multe plu bone equipita kam la sua. Statuo di ca lasta granda monarko erektesis ibe kom homajo. Pos revokesir, Beghanzin sendesis ad exileyo en l'insulo Martinika e plu tarde mortis en Aljer en 1906. Lua fratulo, Agoli-Agbo remplasas lu sur la trono. Ma lua regno finas en 1900. Lo esas lua decendanto, rejo Agboli, qua partigas nunadie la tituli di la rejeso kun Beghanzin.

La rivaleso inter la du pretendanti ye la trono minacis divenar plu akra ne longatempe ante nun. Talgrade ke la prezidanto dil republiko Benin, Thomas Yayi Boni, mustis tandem kunvokar li por koaktar li a rikoncilio. Oportas savigar ke la rejeso, en Benin, mem se ol montresas unesmavide kom imajo obsoleta, tamen restas elemento esencala dil politikala vivo di ca lando.

Certe, la lokala rejimo esas segun prezidantala tipo e karakterizesas per la sistemo dil multa partisi politikala. Ma la decendanti dil reji di Benin, qui esas rimemorigaji di la grandeso di Danxomè, konservas prestijo ed influo determinanta, precipue che la populo. Disputo qua havus mala konsequi inter amba suvereni povus minacar la stabileso e la equilibrio di ca lando. Ulte lo, se li ne havas oficala funkcio en l'organizo dil exekutanta povo - nek honorario, konseque -, la reji di Abomey egardesas e tote aparte askoltesas dal prezidanto dil republiko, ilqua esas anke la guverneriestro. «Il askoltas mea konsili, singlafoye kande ico esas necesa, precipue pri aferi qui semblas a lu esar nefacile traktebla», savigas rejo Beghanzin.

Pro ke il esas sobre vestizita per blanka kamizo brodita e kapvestizita per lua mikra boneto ek kolorizita kotono, lu ne aspektas quale impozanta monarko. La precipua emblemo di lua rejala origino, la ceptro, hike nomizita rekado, pozesas diskrete apud il.

Ante juar la pleneso di lua rejala povi, il esis mediko-kolonelo dil Beninana armeo, profesionale edukata en Francia. Il vizitis «l'Azura Rivo, Bordeaux, Strasbourg e kompreneble Paris», lu naracas, kun raviseso en lua okuli. «Me havas multa kolegi che la militistala hospitalo di Val-de Grâce» lu dicas pluse. Plezas anke a lu raportar qualamaniere, lor lua retroveno de Francia, la autoritatozi ye la povo sendabis lu praktikas lua profesiono en maxim desmoderna ruro Afrikana, sen irga egardo a lua rejala aparteno. Lo esis ye la komenco dil yari 1970 e la rejimo lore esis marxista-leninista, direktata da mayoro Mathieu Kérékou.

De nun, la rejeso esas itere bone estimata en Benin, e Beghanzin intencas «praktikas senrestrikte la etikala autoritato qua nulatempe cesis existar che la populo e quan la nuna guvernanti komencas agnoskar a ni» lu asertas.

Ma la vera temo pri qua il prizus parolar dum plura hori e qua suciigas lu ye extrema grado, esas olta dil historiala patrimonio di Benin, olqua dispersesas en Europa, precipue che la Muzeo dil Quai-Branly en Paris, ed anke en Wien. Itaque* il askoltas, kun raviseso, la questiono tre expektata da ilu : «Kad vu opinionas, ho Sinioro, ke la trezori di Benin devus retrodonesor a Benin ?» La respondo esas : «Ne a Benin, ma a la Beninani !»

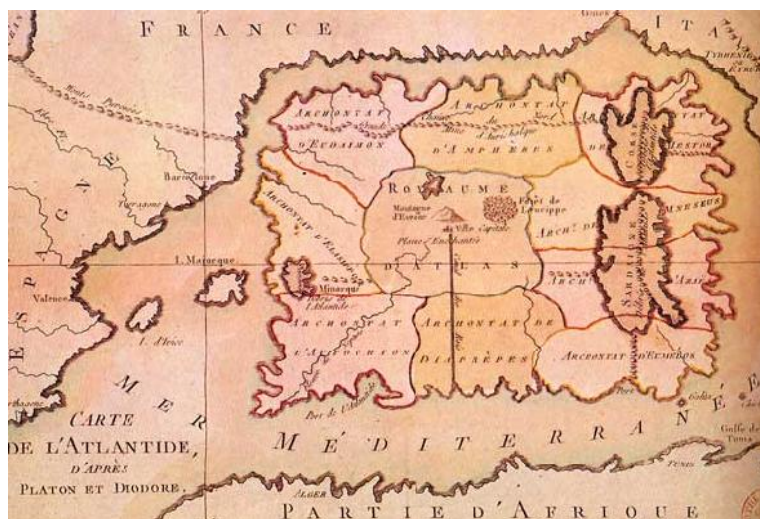
Lua maxim yuna eminenta proximulo, quan on renkontris dum vartar ica audienco, lore paroleskas kun autoritato : «Se vu permisas, ho Sinioro, me volus adjuntar ke ni esas organizanta ago di «lobbying» che la Franca ed internaciona autoritatozi ipsa, por ke tandem retrocedesez a nia lando ita neevaluable trezori.»

Ti qui havis la fortune vidar la tre bela expozo pri la Beninala artaji, prizentita dum la pasinta printempo che la Muzeo di Quai-Branly, konfirmos senpene la epiteto «neevaluable». Se li ne ja savis ico, li havis anke l'okazono saveskar ke ica akumulata richeso venas chefe de la komerco pri la negri, di qua la reji di Abomey esis komplici quik de la XVIma yarcento. Ma ico ja agnoskesis honeste da Beghanzin, ante ke ica questiono pozesis a lu. Quale dicas Franca proverbo : «Ad omnia Siniori, omnia honorumi.» Lo esas do per dezirar longa vivo a lua rejio, e pos efektigir la kustumala fotografuri, ke la viziteri adii Sinioro Rejo Beghanzin Houedogni.

Segun artiklo da Catherine Rebuffel en LA CROIX politeso dil reji (1) : La famoza Franca Rejo Ludovikus XIV (1638- 1715) anke surnomizita la Sun-Rejo deklaris ulfoye ke la exakteso (por irar a lia rendevui) esas la politeso dil reji.

ATLANTIDA

Parto I : Kad Atlantida reale existis ?

Mapo di Atlantida segun desegnuo dil Antiqua epoko

La misterio di Atlantida eniris la historio per kelka frazi de dialogo da Platon. La unesma konocata referi pri Atlantida aparas en ica du dialogi, la Kritias e la Timaios. La enigmatatra imperio dil Atlantidani defias la sagaceso dil ciencala esploranti de duadek-e-kin yarcenti. Mili de tomi konsakresis ad ica temo. Simila nombro de hipotezi enuncesis pri la lokizo di Atlantida. Tri de oli esas serioza.

= L'atesto da Platon

Ye cirkum 355 ante nia ero, la Timaios e la Kritias fondas la mito di Atlantida. Quale la altra verki di ca filozofa, la dicita texti prizentesas sub formo di konversado inter plura personi :

- Sokrates, la maestro di Platon
- Timaios, Pythagorana filozofa
- Kritias, senskrupula politikisto
- Hermokrates, anciena generalo Syrakusana

«Yes, Solon, esis tempo, ante la maxim granda destrukto per la aqua, kande la civito qua nunadie esas olta dil Athinani, esis, de omna, la maxim valoroza en la milito (...) Fakte, itatempe, on povis trairar ita maro (kad l'Oceano Atlantika ?). En ol esis insulo, avan la paseyo quan vi nomizas la Koloni di Herkules (...) Or, en ica insulo Atlantida, reji kreabis imperio granda e marveloza (...) Ica potenta lando, pos koncentrir lua omna trupi, entraprezis, samatempe, sklavigar via teritorio e la nia ed ti omna qui esas ye ca latero dil maro-stretajo. Ma lore, ho Solon, la potenteso di via civito admirigis lua energio ed heroeso a la okuli di omna vivanta homi en ita tempo. Nome lua civitani superiris omna cetera homi per lia anmala forteso e per lia militala apteso. (...) Ma, en la sequanta tempo, eventis tertremi hororigiva e kataklismi. Dum tempo de nur un jorno e di nokto terorigiva, via tote armeani sinkesis subite sub la tero e, same, la insulo Atlantida dronesis en la maro e desaparitis. Yen la motivo, pro quo, ankore nun, ita Oceano ibala

esas desfacile atingebla e ne-explorebla, pro la obstaklo dil slamoza e tre basa fundo quan la insulo, dum dronesar, sedimentizis.»

TIMAIOS, tradukuro 1925

Ica loko di la Timaios, detaloza e konfirmata en la Kritias (od Atlantida), t.e. altra de la dialogi di Platon, mantenas la «Atlantidana misterio» de preske duadek-e-kin yarcenti.

Ita informi raportita da Platon venas de tradiciono ricevita en Egiptia da Solon, un de la saji qui donis lua unesma legi ad Athina. La sacerdoti di Sais komunikabus a la Greka voyajanto to quon li savis pri la misterioza insulo e pri la imperio quan ol dominacis.

Segun ita Egiptiani, nonamil yari ante la veno da Solon, la ancestri dil Athinani retropulsabus invaderi veninta del Westo, departante de vasta kontinento «plu granda kam Libia ed Azia kune», jacanta opoze a la koloni di Herkules, t.e. la antiqua nomo dil maro-stretajo di Gibraltar. (Segun la Greki, «Libia» esis vasta regiono di Afrika.)

La sacerdoti di Sais asertis ke la Athinani sucesabus vinkar ita timenda potenta lando, ma po la preco di terorinda sakrifiki. Fakte, lia finala vinko esabus obtenata erste pos la kataklismo qua nihiligabus la Atlantidana Imperio.

Se la Timaios aludas la fino dil Atlantidala insulo, la Kritias furnisas plu multa informi pri lua historio, lua organizo e lua resursi.

= Atlantida segun Platon

Poséidon, deo dil ondi, supozeble donabus rejala titolo ad Atlas. Ilca lore transmisabus lua propra nomo e furnisabus legi a ca granda imperio Occidentala.

Segun la raporto da Platon, la mineyala richeso dil Atlantidala insulo esis granda. Ibe on trovis oro, ma on fabrikis taloke precipue orikalko, quan plura historiisti, icakaze, identigas kom esante la sucino dil Baltika litoro di Europa.

La sulo kovresis per foresti, qui furnisis multanombra quanti de ligno por la konstrukto di navi. Brutaro e vildo abundis, same kam agri de cereali e frukt-arboreyi. Koncize, la Atlantidala insulo esis ulaspeca abundo-lando.

En ol on vidis, pludurante segun la raporto da Platon, nombroza elefanti. La petri ibe esis ye bona qualeso e posibligis la konstrukto di impresanta monumenti. La amiko di Sokrates savigas : «La Atlantidani ekstraktis ica petri desube la periferio dil centrala insulo. Esis blanka, nigra e reda petri.»

La militala forteso dil Atlantidani konformesis a la richeso di lia regiono : navaro de mil-e-duacent navi, armeo de dekamil chari... Kompreneble, la nombri mencionita da Platon devas konsideresar kun desfido. Nihilominus* li transmisas impresiva grandeso-rango.

Desfortunozze, la Kritias restis nekomplete redaktita e lua autoro ne havis suficanta disponebla tempo por raportar a ni, detaloze, la fino dil Imperio Atlantidana.

= Serchante pri Atlantida

Stranje, la existo di tala Stato ne konfirmesis per la cetera skriburi, evanta de la Antiqua epoko, qui permanas en nia disono. En la Homerala teksti, on ya trovas la nomo di Atlas, e l'insulo Ogygia, ube regnas la timinda Kalypso, olqua povus eventuale esar Atlantida. Ma ol ur poke similesas la Platonala rakonto.

La lukto da Zevs kontre la Titani, aludata en la kosmogonio redaktita da Hesiodos, povus anke memorigar la milito inter la Athinani e la Atlantidani. Ma ico esas riskoza hipotezo. Ja, dum la tempo di Platon, on tendencas dubar pri la autentikeso dil raporto transmisita da Solon.

La soldati dil "Populi di la maro" vinkita da Ramsès III

Krantor di Soles, unesma komentero di Platon, konjekteble iris ad Egiptia por verifikar, che la sacerdoti di Sais, la vereso dil eventi raportita a la Greko Solon ye la VIma yarcento ante nia ero. Il, probable, ne trovis multa pruvi : ne existas hodie ula Egiptiana fonto por

konfirmar la Kritias o la Timaios. Ecepte, kompreneble, se on identigas la Atlantidani a la misterioza Populi dil maro e dil nordo veninta invadar Egiptia cirkum la fino dil IIma yarmilo a.K.

Plu tarde, nombroza geografiisti e filozofi antiqua refuzos egardar serioze l'existo dil Atlantidal insulo.

Aristoteles, Strabon, Ptolemeos o Plinus mokos olu necelite, dum ke Philon la Israelido, Iamblique o Proklus, filozofi dil nov-Platonista skolo di Alexandria, saciesos per ritransmisar la dicaji da Platon, ma sen adjuntar irgo ad oli.

Depos la fino dil XIXma yarcento, grandanombra teorii konocigesis. Tri de ta teorii semblas esar plu serioza kam le altra.

(Duro sequos)

Artiklo trovebla che la ret-paginaro TERRA NOSTRA

FANTASTIKA RAPORTO : MISTERII EN L'USANA WESTO

Mitchell Roarke esas komercala reprezentanto. Il evas triadek-e-kin yari e trakuras l'Usana Westo ja de plu kam dek yari, en bela veturo, olqua esas lua unika luxajo. Lu esas celibulo e ganas bona salario. Il nulatempe sufris pro restrikti di lua vivo-nivelo, mem dum la Granda Krizo dil komenco di la yari 1930.

Cadie, dum la monato junio 1936, Mitchell trairas la Stato Nevada en la direciono di Carson City. La suno plubaseskas che la horizonto ma duras produktar forta varmeso. La vento qua arivis balayas la sablo en nubi sempre plu violentoza. Instantope, Mitchell mem ne plus vidas la choseo qua defilas tre fore avan lu. Esas tale, ke, ye 19 kloki, il perdis komplete sua voyo. Il perceptas dezerto avane e dope, kelka mikra monti, ma nula choseala panelo indikanta la loko, e nul urbo videsas.

Che la unesma albergo, se lu renkontros ula, Mitchell haltos e pasos la nokto : morge esos ya ankore tempo por irar itere en la justa direciono.

E subite, l'urbo aparas. L'urbo, kad ? No, lo esas prefere mikra vilajo sat stranja, tre ekmoda, qua similesas ita «western»-vilaji quale onu ne plus vidas tala ulaloke ecepte che la cinema. Roarke haltigas lua automobilo, observas lua mapo, konstatas ke nula vilajo indikesas ye ca loko. Ne importas, nam kande onu aludas vilajo onu aludas preske neeviteble hotelo ! Lore Mitchell rifuncionigas la motoro e vehas ye mikra rapideso. Segun quante de lua avanco, lua astono kreskas : la vilajo qua aparas klare a lu nun nomesas Sky's Garden (La Gardeno dil Cielo). Sur mikra placo, stacas statuo di Amerik-Indiana Chefo, probable ek gipso. Ambalatare di la granda strado, nula veturo halte-restas ma kompense nombroza kavali atachesas a barili. Pri la homi qui promenas, li vestizesas per «cow-boy»-chapeli e per pantaloni plularjigita infre o longa robi kun falbali e denteli. E subite omno divenas klara ! Mitchell intelektas : la Gardeno dil Cielo esas probable un de ta vilaji qui konstruktesis da granda kompanio cinematografal di Hollywood, quale ico existas depos kelka yari : onu naskigas sur la sablo «western»-vilajo ed on produktas ibe dek-e-kin o duadek longatempe duranta filmi ye B-serio per utiligar singlafoye la sama dekoruro pro spar-aranji !

Se filmo nun produktesas, Mitchell ne volas pertubar ica ago per arivar subite kun lua veturo dil XXma yarcento. Il do haltigas lua vehilo dop dika rokajo e pluduras avancer pede. Il vestizesas per «jean», per kamizo kun quadrati e povas aspektar tre simila a lokano, ecepte tamen koncerne lua «basket»-shui.

Dum enirar la vilajo, ilu konstatas ke l'atmosfero esas stranja. Cirkum la salono viri konversadas sen atencar lu. Plu fore, yunineti ludas per pupei e yunuleti interpersekas kun ligna revolveri enmanue. La choseo ne esas gudrizita ma ol konstitucesas per reda tero super qua flugas dornoza bushi. Proxim ilu pasas veturo tirata per du kavali. Plu fore, dop la statuo dil

Amerik-Indiana chefo, esas diljenco... «Nula dubo, parolesas ya pri vilajo «artificial» pensas Mitchell. Ed ica homi esas omni figuranta !».

Il alongiras la bordo di la granda strado por ne facar plumpajo, lu tamen astonesas vidar nula kamero, nula teknikisto, nulu qua vestizesas quale on esas lo en 1936. Ilu havas l'impreso vivar un yarcento plu frue ed ico amuzas lu ! Mitchell regretas ke il ne havas «colt»-revolvero ye sua zono, ke il ne kavalkas belega kavalulo. Lua eniro esabus plu spektaklatra. Vice ito, lu avancas sola, pede, en la polvo.

Manuo pozeskas sur lua shultro e koaktas lu riturnar su. La viro qua stacas kontre lu havas «sherif»-stelo sur la sinistra latero di sua pektoro. Il demandas a lu qua il esas e de-ube lu venas. Sempre ridetante, Mitchell naracas lua mala aventuro, asertas ke il perdis sua voyo dum ke il iris a Carson City. Lu parolas pri sua veturo e demandas gazolino, nam lu timas ke la nexta servo-staciono jacez tre fore.

Lua dialoganto apertas grand okuli sen komprenar : «Gazolino, kad ? Sequez me, vu explikos ico a la «sherif» nam me esas nur lua adyunto». Mitchell sequas la nekonocato, nam il pensas ke balde il esos koram filmo-produktanti di Hollywood o di la filmo-facero. Pro ke il duras ne vidar kamero, il imaginas duminstante arivir dum la filmo-repeto. Ma kande il eniras la kontoro dil «sherif» , lua rideto efacesas. Ibe, ne plus parolesas pri aktori ma pri vera «marshall». En la karcero , du kerli havanta pendinda mieni regardas lu. Plu tarde dum plu kam un horo, Mitchell mustos responder a plusa questionaro dal «sherif» : «Vu dicas veturo, kad ? Konsentite ma ube esas la kavali ? Kad vu serchadesas dal policani ? Pro quo vu venas a Sky's Garden ? Kad vu esas ludero ? Kad vu havas pekunio sur vu ? Kad vu konocas ulu hike ?».

Mitchell absolute ne plus deziras ridar. Il probas tamen ankore parolar pri cinemo, filmo, aktori, ma videble lua konversanto ne komprenas ica vorti. Pro ke ne esas posibla a lu responder konsequante a la questioni qui pozesas a lu, la komercala reprezentanto probas imaginar ulo kredebla ma lu nur sucesas facar mispazi. Tale ke pos un horo, la «sherif» irigas lu a la karcero ube il rajuntas la du banditi !

Il pasos ibe duadek-e-quar hori. Ye la morga dio , pro ke il semblas kalmigita, ke il ne plus demandas gazolino nek filmo-produktanto, la «sherif» liberigas ilu. Mediko venas vizitar lu, il vestizesas per ronda chapeleto e transportas enmanue kofreto ledra de qua il extirpas flakono kontenanta ulaspeca magiala pociono. Mitchell refuzas drinkar ed asertas ke lu esas en perfekte bona sanesala stando ed il nur deziras departar sen trublifar.

La «sherif» konsentas kondicione ke il pagez kauciono de dek dolari. Nul problemo : Mitchell ekirigas bilieto de sua posho ed il prizentas lu a la legisto. Ilca observas la verda banko-bilieto kun granda okuli. Pose il krumplas ol, forjetas lu sur-sule, ed esas tote furioza. Nome, lu nulatempe

antee vidabis banko-bilieti e, segun il, dolaro, povas nur esar ora od arjenta moneto-peco ! Mitchell retrosendas a la karcero dum duadek-e-quar hori !

Ankorefoye, il probas explikar lua situeso per propozar irar por querar lua identeso-dokumenti en lua veturo. Pro ke la altri ne komprenas to quo esas identeso-dokumenti, nulu diplasas su...

Probable pro ke il esas fatigata gardar ica dementulo proxim su, la «sherif» liberigas Mitchell Roarke ye la posmorga dio kondicione ke il departez senfriste. Pro ke Mitchell nur deziras ico, ne esas problemi. Tamen, apene lu eniras la granda strado, ke tumulto eruptas ye kelka metri de lu. Ed ankore pluduras la fakto ke onu ne vidas kameri, teknikisti, filmifanti ! Luafoye Mitchell esas certa ke lu esas fola. Il fricionas a su la okuli, regardas la cirkumajo, rikonocas la granda strado, reperas la direciono vers qua trovesas lua veturo. Ma la tumulto plumaleskas, la «sherif» probas intervenar, pafi kambiasas. Kuglo sisas an l'orelo di Mitchell ante stekesar en la trunko di arboro. Lore Mitchell departas per kurar plu rapide kam il agis lo irgatempe antee. Kad ilu trovos lua vehilo ye la loko ube il livis ol ? Yes, la veturo esas hike. Olu tote ne diplasasis. Il instalas su dop la direkto-roto, insinuas la kontakto-klefo en la seruro, subite rideskas quaze dementulo kande la motoro grondetas dulce. Lua starto poslasas profunda traco di rotobandaji en la sablo e granda polvo-nubo dop su...

Esas ok kloki vespere kande Mitchell Roarke fine atingas grand urbo. Olta esas moderna. Lua joyo esas granda esar itere meze di civilizita medio. Lua unesma vizito esas por la polico-komisarieyo ube il explikas longatempe, dum plura hori, lua fantastik aventuro. Itere, il vidas nekredema vizaji. Ilu mustas repetar lua naraco a dek-e-kino de personi. Pose il examinas da mediko, plu tarde da psikiatriisto, e tandem il duktesas ad hotelo...

Dum la sequanta dii, danke la policisto Brewster, l'inquesto ne abandonesas, nam Brewster persuadesas ke Roarke esas mente perfekte sana. Malgre to, sur nula mapo mencionesas vilajo nomata Sky's Garden. Depos plu kam okadek yari nula urbo jacas ye la loko indikita da Mitchell. La nura vilajo existinta en ca regiono nomesis Stuball ma lu abandonesis en 1859, poka tempo ante la Separo-milito, ye epoko kande on deskovris ankore facile arjento-mineyi. Stuball, abandonata da lua habitanti, plu tarde naturale destruktosis per la dezerto.

«Ma tamen me ne sonjis !» klameskas Mitchell. «Omno quon me dicas a vu esas vera !». Por esar certa pri to, Brewster aceptas akompanar la komercala reprezentanto til ica supozata vilajo dil preirinta yarcento. Ma se, kande li arivas surloke, amba viri deskovras vere traci di rotobandaji en la sablo, nula vilajo, nula konstrukturo videblesas en la cirkumajo . Nur pluduras flugar dornoza bushi... Kompense, en un de la tri arbori havanta sikigita trunko, qui stacas icaloke, onu trovas revolvero-kuglo, quale indikabis Mitchell...

Kelka monati plu tarde, esquado de filmo-produktanti iras por instalar su ye la exakta loko ube jacis Stuball okadek yari antee, e rikonstruktos ita vilajo por la filmifo di «western» titulizita «La Texasani» facata da James Hogan, kun, en la precipua rolo, Randolph Scott...

Extrakturo de la libro VOYAGE DANS L'IMPOSSIBLE da CHRISTIAN DUREAU

AMBIENTO

«La naturo ne apartenas a la homo, lo esas la homo qua apartenas a la naturo.» Indiana proverbo

FUTURALA PERSPEKTIVO. CHINIA TRIADEK YARI POS NUN: UN MILIARD HABITANTI EN MEGAPOLI* (GIGANT URBEGI)

La triadek pasinta yari di ekonomiala aperto, qui subversis Chinia, olim rurala lando, anke semis la jermi di amasal urbanigo dum la venonta yardeki, kun megapoli* litorala qui aceptos un miliard urbani.

Akompanata per forta egardinda poluto e granda ondo de migrado al urbi, l'urbanigo en Chinia esos titanala defio aceptenda kande ita lando divenabos la unesma ekonomiala potento dil mondo.

«La venonta triadek yari esos tre importanta, nam oportos respondizar la bezoni di tre nombroza habitantaro e jerar giganta urbegi», tale explikas James Canton, auro de la libro «The Extreme Future». Til 2025, cirkum 926 million Chiniani esus vivonta en urbi opoze a 572 milion de li en 2005 - kresko qua konformesas a la totajo dil Usana habitantaro hodie, segun la studieyo McKinsey & Company.

Til 2030, la nombro de urbani atingos un miliard. Dum periodo de duadek yari, Chinia esus konstruktonta de 20.000 til 50.000 nova altega domi - lo equivalanta di dek New York-i, segun McKinsey.

Sume, plu kam 170 urbi bezonos transporto-reti amasal kreota til 2025 - t.e. plu kam duoble la nombro de urbi en Europa - en to quon McKinsey deskriptas kom «la maxim granda explozanta kresko di la historio dil amasal transporti».

La poluteso dil urbanal aquo esus esonta kinople plu akuta en 2020 se nul remediilo trovesas ed olta dil aero esus atingonta minacanta niveli, McKinsey savigas. La traktado dil rezidui esos anke hororigiva kapo-ruptilo. Ma l'urbi Chiniana esus paralele divenonta novigo-centri ube dominacus la nanoteknologii*, la inteligenta materiaji e la tre altanivela teknologii, S-ro Canton predicas. Oli anke aceptos la maxim grandanombra meza klaso dil mondo. Ma por ofrar vivokadro aceptebla a plu kam un miliard urbani, la infrastrukturi e la sekureso mustos rikonceptesar.

«On koaktesos dicar +no+ a certena personi», tale explikas l'Usan expertizisto, «on vidos la aparado dil biometrala* identigo-sistemo nam onu ne permesos enirar certena urbi», pro sekureso- e satureso-motivi. La presi demografiala, ekologia ed ekonomiala koaktos Chinia facar noviguri. «Rare dum la Historio dil mondala civilizo onu vidos ita kapableso krear ulo nova», s-ro Canton opinionas, «Li facos astoneganta kozi en la urbi futural».

L'urbanisto ed ekonomiisto Stanley Yip ja okupas su pensar pri la venonta generaciono dil Chinian urbi. Il esas la direktero dil Britaniana injeniorajo-grupo Arup qua laboras en tota Chinia por krear ekologia urbi experimentalala ye la tempo kande la guvernierio Chiniana probas realigar mi-dozeno de urbala projekti por duriva developado. La futuro dil arkitekturo e dil urbala mapo povus diktesar per antee neexperimentita koakti qui impozos ad omna nova konstrukturi diminutar ye duimo la energiala konsumado til 2010.

La nova strukturi esos probable lejerigita ye materiaji, inundata per naturala lumo, tilextreme izoligita de la koldeso en nord-Chinia, olqua esas frostoza dumvintre e plu bone ventilata en sud-Chinia. La sunala paneli aparos omnube. «Ica omno chanjos l'aspekto e la komforto dil edifici» S-ro Yip dicas.

Chinia esas superironta Germania por divenor la 3ma ekonomiala potento dil mondo. Til 2025, ol esus prenonta de Japonia lua 2ma rango e til 2038 ol esus destronizanta Usa ye la unesma rango ekonomial dil mondo. Ma, segun Yao Shujie, qua direktas la School of Contemporary Chinese Studies che la Universitato di Nottingham, la futura generacioni di Chiniana guidanti mustos havar kom prioreso ameliorar la sociala texuro e l'ambiento, «ico esas lia maxim granda defio por la venonta 30 yari».

Segun artiklo publikigita en la revuo BOUDDHISME ACTUALITES (BUDDHISMO AKTUALAJI)

*Ti qui komprenas la Franca povas anke konsultar la situo**
<www.defipourlaterre.org>

LA MISTÉRIO DIL OBLIVIATA VILAJETO

Rezumo di lo preirinta : En 1943, viro e lua spozino iras a la hemo di olda mortanta onklulo. Li arivas a stranja vilajo ube li informesas pri astoniva kozi e cienco nekonocata altraloke. Li invitesas de junar kun misterioza Ekleziani qui savigas da li sekreta fakti ed eventi dum ke li savuras ecelanta repasto ekologia. Li fine audas mem parolar pri tote nekonocata eventi dil historio di Francia e pri aventuro di generalo Bonaparte en Egiptia.

Retroirez a tua lando, ho nobla stranjero, e ritrovez la Inicito qua revelis ico a tu ; il povas nur esar adepto di via antiqua religio, parenta di la nia.

Cetere, me probos komunikar kun via sacerdoti. La Lotuso e la Glano esas equivalanta simboli..

- Ed ica hierofanto povis...
- Omna iniciiti a la eterna veraji povas konversar inter su tra la tempo e la spaco.

De Perrière til Memphis, sur nevidebla ondi, la pensi kambiesis.

Bonaparte informesis pri la lamentinda situeso ube trovesis Francia, ma, pro ke il esis skeptika, il refuzis kredar la instrukti quin ica nefamoza posvivanto di kaduka kulto povis transmisar a lu.

Tamen la novaji quin il recevis de Francia, ye la 15ma di thermidor dil Yaro VII (2ma di agosto 1799), da jurnali adportita per Angla avizo-navo, konfirmis a lu tote la dicaji dal sacerdote di Osiris.

Lore konvikita per ica fakti, Bonaparte ne plus hezitis. Ye la morga dio sekretege, il savigis lua instrukti, departis por Al Kairo, transmisas la komando dil trupi a Kléber, e, profitante la favoroza vento qua desproximigis la Angla milit-navi, il livis Egiptia ye la 7ma di Fructidor (24ma di agosto 1799) desembarkis en Fréjus ye la 17ma di Vendémiaire (9ma di Oktobro), arivis en Paris ye la 17ma di oktobro, vizitis la membri dil gubernio Directoire, aceptis sua amiki, sua partizani, e, rezolvinta subversar ita nekapabla gubernio, prizentis su ye la 16ma di Brumaire (7ma di Novembro) che Domno* Guyon, qua vartis lu en la sama chambracho di la strado dil Estrapade.

Koram ica astonegata generalo, ma qua esis ankore mi-nekredema, Domno* Bonaventure demonstris la mekanismo dil matematikala reguli di qui il posedis la klefo.

- Morge, ye la 9ma di novembro (18ma di Brumaire), vu triumfos se obstinata volo sokursos vu.

(E vi savas quale il obtenis ico danke la interveno da lua fratulo Lucien).

Pose il predicis a lu l'atento qua minacis lu (en la strado St-Nicaise), lua trono-aceso en 1804, t.e. la kolmo di lua horoskopo, ed establis ke 1808 esos la yaro dil Destino ; nome olta qua esis precedonta lua futuro.

- Lo esas bona tale..., Bonaparte interruptis la parolo dil profeto kun lua kustumala bruskeso por celar lua trubleso . Quar yari ante nun me esis tro povra por pagar decante vua konsulto, permitez a me agar lo hodie. Se vu dicis ankore la verajo, vua fortuna sequos la mea. Pose il depozis burso de ora moneto-peci sur la tablo dil cienco.

- Me dankas vu, ho generalo, e por expresar mea gratitudo a vu, me pregas vu pozar a me skribe irga questiono quan vu deziras.

Voluntez skribar vua questiono sur ica kartonaji, pozante nur un litero sur singla de li. Rapide Bonaparte skribachis sur 113 kartona peceti.

«Que deviendra la Corse Napoléon Bonaparte, Général par suite du coup d'Etat risqué par lui le dix-huit Brumaire mil sept-cent nonante neuf». (Quon divenos la Korsikano Napoléon Bonaparte, Generalo konseque dil stato-stroko audacata da lu ye la dek-e-okasma di Brumaire mil-e-sepacent-e-nonadek-e-non).

- Bone...desordinez ica peci nun...danke.

Videz, me lokizas avan me vua kartonaji cirkloforme e me lasas mea regardo vagar super oli... Per la helpo da Deo, lia senco pokope aparas.

Dum kelka minuti patro Bonaventure kontempris ita dispersita literi, modifikis lia dispozeso, e lektis :

«En mil huit cent quatre il montera sur le Trône à Pique coupé en dix et un. Sera renversé par la canonnade du soldat d'Angleterre». (En mil-e-okacent-e-quar il acensos la Trono ye Piquo tranchita en dek e un. Abatesos per la kanonpafo dal soldato di Anglia».

- Quon signifikas ita trono ye piquo e tranchita en 10 e 1 ?

- La orakli havas ica apartajo ke lia senco restas ofte neklara til lia realigo, ma me divinas en ica trono ye piquo ula acenso debata a la koncernata yaro, koncerne la 10 e 1, me pensas pri dato : 11, exemple...1811 o 11 adjuntita a 1804, olqua esas la kolmo di vua horoskopo, ico ajornus la predico til 1815, di qua la sumo esas + 15, o $1+8+1+5$ expresas l'arkano dil Terorinda Fatalajo.

Cetere trovesas de vua frazo 13 literi restinte tacanta qui, segun la antiqua auguristi esas formacanta la komenco-literi di dek-e-tri vorti qui lumizas la oraklo ; oli esas, voluntez regardar, la kartonaji surhavante la literi :

B O P P I A I B I P A U F.

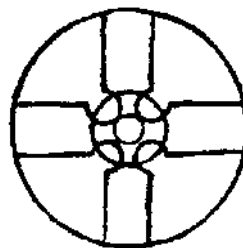
(Duro sequos)

Tradukita de libro redaktita da Paul Bouchet - Inter-Kelta Arkidruido

KURIERO INTERNACIONA, NUMERO 3-2008
TABLO DI KONTENAJO

Vorto dal redaktero / Diversaji.....	2
Konquesto di la libereso.....	4
«Moai» en Paris revigas la habitanti dil Pasko-insulo.....	5
La retroveno dal front-soldati.....	9
Idopedio : Nikola Tesla.....	10
La paroko di Cucugnan.....	11
La malediko dil Atreidi.....	15
Wotan (Germanala mitologio).....	16
Nia poeziala angulo - La invito a vojajo.....	17
Interlingui - Kad lingui por la kulturozi o la ne-edukiti.....	18
L'Iliado da Homeros.....	20
Klasikajo : La kavalo Bukefalos.....	21
Royalismo : Vizito che la rejo di Abomey, Beghanzin Houedogni....	22
ATLANTIDA / Parto I : Kad Atlantida reale existis ?.....	25
Fantastika raporto : Misterii en l'Usana westo.....	28
Chinia triadek yari pos nun : Un miliard habitanti en megapoli* (gigant urbegi).....	31
La misterio dil obliviata vilajeto.....	33

MCLXXXIV

1184

KELKA IDO-FORUMI

Tre populara esas la forumo : <IdoCatalaOccitan@yahoogroups.com>.

La jeranto di ca forumo skribas kelkafoye interesanta mesaji pri la singladia vivo, pri sporto e pri diversa temi. Ol ne esas nur en Ido, nam quale lua nomo indikas lo, on povas anke sendar mesaji en la Kataluna ibe. En ica forumo senteblesas ulo de la mediteraneala kordiala varmeso.

Por la novici qui volas ameliorar lia savo di nia Idolinguo, esas konsilinda adherar : <idolerneyo@yahoogroups.com>. Politikumado ne esas rekomendata che ica forumo.

La politikumado anke ne esas rekomendata che la forumo :

<idostab@yahoogroups.com> qua guidesas da me. Me esforcas havar bona kulturala nivelo kun traduki dil Odiseo da Homeros qua aparas tempope folietone. Me publikigas ibe preske singladie KELKA NOVAJETI.

Me havas anke inklineso por la forumo ido-italiano@yahoogroups.com pro ke me chefe provizas lu per mesaji, quankam me nule savas la Italiana.

REVUI E LIBRI

Altra revueto kam KURIERO INTERNACIONA esas olta dil Germana Ido-Societo titulizita IDO-SALUTO, ol publikigesas reguloze ed havas kustumale bona nivelo kulturala.

Editerio Krayono qua publikigis ne longatempe ante nun la prestioza interretala revuo ADAVANE ! kontenas anke komenco di Biblioteko virtuala kun kelka Idala libri enretigita ye la sequanta adreso <<http://es.geocities.com/krayono/publikaji.html>>

Ultre lo, samaloke on povas lektar interretala edituro di KURIERO INTERNACIONA qua havas un trimestro tardeso kompare a la surpapera edituro.

Esas mencioninda ke la forumo <idoespanyol> kontenas fako pri arkivi ube on povas trovar altra libri di nia literaturo en nia linguo. La ULI havas simile reto-pagino kun virtuala biblioteko. Ol povas trovesar ye la suba adreso :

<<http://www.literaturo.ido.li/>>